

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

АБСАВА Людмила Олександрівна

УДК: 338.27: 631.164.23: 338.432

**ПРОГНОЗУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
(теоретичні і практичні аспекти)**

08.07.02. – Економіка сільського господарства і АПК

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Дніпропетровськ – 2002

Дисертація є рукописом.

Робота виконана в Херсонському державному аграрному університеті,

Міністерство аграрної політики України.

Науковий керівник –

доктор економічних наук, професор

Благодатний Володимир Іванович,
Херсонський державний аграрний

університет,

завідувач кафедри організації виробництва
та агробізнесу

Офіційний опонент –

доктор економічних наук, професор

Рабштина Василь Михайлович,
Полтавська державна аграрна академія,
завідувач кафедри економіки та

маркетингу

Офіційний опонент –

кандидат економічних наук, доцент

Покатилова Валентина Іванівна,
Херсонський економіко – правовий

інститут,

Провідна установа –
аграрної

ректор
Інститут аграрної економіки УААН,
відділ інвестицій в АПК, Міністерство
політики України, м. Київ

Захист відбудеться 25.04.2002 ____ р. о 14_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.804.01 в Дніпропетровському державному аграрному університеті, 49600, м. Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25, ауд.342

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного аграрного університету за адресою: 49600, м. Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25

Автореферат розісланий 22.03.2002 ____ р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Миронова Р.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Успішне проведення ринкових реформ в аграрному секторі України неможливе без ефективної структурно-інвестиційної перебудови економіки з метою створення сприятливого інвестиційного клімату.

В економічному житті кожної країни інвестиції домінуючий чинник розвитку. Вони посідають провідне місце у відтворенні виробничих ресурсів, а отже, і в прискоренні економічного зростання.

В агропромисловому виробництві в останні роки намітилася тенденція випереджаючого спаду обсягів інвестицій в господарствах усіх форм власності. Внаслідок цього сформований раніше ресурсний потенціал рік у рік вичерпується. Фактичні строки експлуатації основних засобів у 2-2,5 рази перевищують нормативні. За таких умов необхідна активізація інвестиційних процесів з метою пошуку додаткових джерел залучення інвестицій і підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору.

Проблеми теорії і практики інвестиційних процесів в агропромисловому виробництві знайшли відображення в роботах вітчизняних науковців: В.Г. Андрійчука, В.А. Анічина, В.І. Благодатного, П.П. Борщевського, Ю.О. Бойка, П.І. Гайдуцького, М.В. Гладя, Б.В. Губського, В.М. Гурєєва, А.Д. Діброва, Б.А. Дорашева, Т.В. Дорошенка, Р.А. Івануха, М.І. Кісіля, С.О. Ковалю, І.І. Лукінова, Т.Є. Мазнева, П.М. Макаренко, А.В. Македонського, Л.Ю. Мельника, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, Г.М. Підлісецького, П.Т. Саблука, В.І. Соколова, О.М. Царенка, Л.П. Чижова, О.М. Шпичака, С.Г. Юрія, В.В. Юрчишина та інших.

Значний інтерес з точки зору методології інвестиційних процесів представляють роботи зарубіжних авторів: Дж. Кейнса, Х. Спримена, А. Маршалла, В. Ойкена, Дж. Хікса, Х. Хеймера.

При вивченні і узагальненні зарубіжного і вітчизняного досвіду інвестування аграрного сектору економіки було встановлено, що далеко не всі аспекти цього питання сучасної економіки достатньо опрацьовані. До цього часу в наукових

дослідженнях практично не знайшли відбиття ряд методологічних і методичних питань створення системи оцінок інвестування. Особливо це стосується визначення та обґрунтування переваг того чи іншого чинника інвестиційної привабливості аграрного сектору, що є головною умовою залучення додаткових інвестицій.

На етапі реформування системи господарювання, коли відчувається гостра потреба у додаткових вкладеннях капіталу з метою відтворення матеріально-технічної бази, достатньо актуальним питанням є прогнозування обсягу інвестицій та величини впливу основних економічних факторів на інвестиційну привабливість аграрного сектору.

Актуальність проблеми, її теоретичне та практичне значення обумовили необхідність здійснення даного дослідження, визначили тему дисертації, її наукову і практичну цінність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота здійснювалась в контексті виконання науково-дослідних робіт Херсонського державного аграрного університету за темою “Вивчення та впровадження наукових основ і організаційно-економічних заходів збереження водних, земельних і виробничих ресурсів в зоні зрошення півдня України”, що виконувалась за завданням № 20/6 Міністерства аграрної політики України номер державної реєстрації 0197U012913, авторська складова вказаної теми: формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств ринкового типу в зоні зрошення півдня України.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є узагальнення і поглиблення теоретичних, методологічних засад та розробка пропозицій і обґрунтування практичних рекомендацій щодо проблем розвитку інвестування аграрного сектору та формування інвестиційних ресурсів регіонів. Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких задач:

- уточнення сутності економічної категорії “інвестиції” в ринкових умовах господарювання;
- проведення аналізу та оцінки виробничо-технічного потенціалу аграрного сектору і джерел його відтворення;
- обґрунтування необхідності розвитку нових організаційних форм, які спроможні забезпечити концентрацію інвестицій для відтворення матеріально-технічної бази та багатофункціональний технічний сервіс новоствореним агроформуванням ринкового типу;
- вивчення впливу державної амортизаційної політики на формування інвестиційних ресурсів;
- вивчення можливих шляхів залучення фінансових ресурсів вітчизняних та зарубіжних інвесторів;
- вивчення впливу основних економічних факторів на інвестиційну привабливість аграрного сектора регіону;
- обґрунтування прогнозу обсягу інвестицій в аграрний сектор Херсонської області.

Предмет і об'єкт дослідження. *Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних проблем, пов'язаних з підвищенням інвестиційної привабливості аграрного сектора.*

Об'єктом дослідження є агропромисловий комплекс Херсонської області.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ та положення економічної теорії з розгляду питань інвестування, інвестиційної привабливості, прогнозування можливостей та послідовностей вкладень капіталу.

В процесі дослідження використовувалися методи: абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення і формування висновків), монографічний (вивчення способів прогнозування обсягу інвестицій), розрахунково-конструктивний та порівняння (порівняння результатів господарської діяльності аграрного сектору районів), кореляційно-регресійний (встановлення впливу відібраних факторів на обсяг інвестицій), дисперсійний (достовірність побудованої регресійної моделі), екстраполяції (прогнозування обсягу інвестицій), багатомірний порівняльний аналіз (рейтинг інвестиційної привабливості) та інші загальноприйняті статистичні методи. Інформаційною базою дослідження є річні звіти аграрних підприємств Херсонської області, бухгалтерська і статистична звітність, статистичні збірники Херсонського обласного управління статистики і Державного комітету статистики України, матеріали науково-практичних конференцій, літературні джерела, особисті обстеження та спостереження.

Наукова новизна отриманих результатів. Положення, висновки і пропозиції, сформульовані в дисертації, містять певні елементи наукової новизни:

- доповнено визначення економічної категорії “інвестиції” в ринкових умовах;
- дістали подальший розвиток особливості оцінки ефективності інвестицій в аграрному секторі ;
- доповнено методіку оцінки способу амортизаційних нарахувань і їх вплив на ефективність інвестиційних проектів;
- запропоновано нові форми використання лізингу в аграрному секторі;
- встановлено переваги створення обслуговуючих сервісно-технологічних сільськогосподарських кооперативів – міні МТС;
- вперше визначено групу економічних факторів і розмір їх впливу на інвестиційну привабливість аграрного сектору.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що на основі проведеного аналізу опрацьовано пропозиції щодо розробки регіональної довгострокової інвестиційної програми аграрного сектору Херсонської області (Акт впровадження роботи 28/2 “Організаційно-економічні аспекти забезпечення реформування аграрного сектора економіки” від 15 червня 2001 р. Авторська складова: прогнозування обсягу інвестицій в аграрний сектор).

Деякі висновки і пропозиції дисертаційної роботи використані в практичній діяльності ПОК “Зоря” Білозерського району Херсонської області (Акт впровадження “Методичних розробок та пропозицій щодо впливу способів нарахування амортизації на окупність інвестицій” від 24 квітня 2000р.), СТОВ “Дніпро” Нововоронцовського району Херсонської області (Акт впровадження “Методичних розробок та пропозицій щодо використання лізингу обладнання під час здійснення інвестиційних проектів” від 5 липня 2000р.).

Основні теоретичні положення дисертації знайшли відображення у навчально-методичному процесі Херсонського державного аграрного університету при викладанні дисциплін: “Проектний аналіз” та “Фінансовий аналіз”.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, що наведені в дисертаційній роботі, отримані автором особисто. Проведено обґрунтування основних економічних факторів які впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектору. Запропоновано нові напрямки удосконалення прогнозування обсягу інвестицій. В надрукованих наукових працях авторство складає більше 90%. Особистий внесок здобувача у співавторській роботі (номер 7 за списком робіт, який подано в

авторефераті) включає наступне: обґрунтовані особливості оцінки ефективності інвестицій в аграрному секторі.

Апробація результатів дослідження. Основні результати і висновки дослідження доповідались і обговорювались на: Міжнародній науково-практичній конференції “Малий, середній бізнес: становлення, перспективи розвитку” (м. Херсон, ХЕПІ 1998 р.); науково-практичній конференції “Теоретичні та прикладні аспекти розвитку кооперативного руху” (м. Полтава, ПДСГІ 2001 р.); науковій конференції викладачів і студентів економічного факультету ХДАУ (м. Херсон, 2000 р.).

Публікації. Основні ідеї, положення та результати дослідження опубліковані у 7 статтях фахових наукових журналів та збірників наукових праць обсягом 3,2 обл.-вид. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації – 200 сторінки, з них рисунків – 9 на 8 сторінках, таблиць – 33. Список використаних літературних джерел має 147 найменувань і розміщується на 10 сторінках, додатків – 6, надруковані на 44 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність теми, визначена мета та основні завдання, предмет і об’єкт дослідження, висвітлена методологія та методика дослідження, його наукова новизна, теоретична і практична цінність.

У першому розділі – “Теоретико-методологічне обґрунтування інвестицій як категорії відтворення матеріально-технічної бази в аграрному секторі” – досліджено “інвестиції” як економічну категорію, виходячи з її історичного характеру і функціональної ролі; місце і роль інвестицій у процесі відтворення матеріально-технічної бази аграрного сектору; сутність інвестиційної привабливості аграрного сектора регіону; особливості оцінки ефективності інвестицій та прогнозування обсягу інвестицій в аграрному секторі.

У визначенні сутності економічної категорії “інвестиції” є чимало суперечливих та дискусійних питань. Перехід до ринкових відносин надає категорії “інвестиції” нові змістовні ознаки.

В минулих роках поняття “інвестиції” підмінялося поняттям “капітальні вкладення”. Капітальні вкладення як економічна категорія трактувались у вигляді системи окремих економічних відносин, пов'язаних із рухом вартості, авансованої в довгостроковому порядку в основні фонди від моменту виділення коштів до реального відшкодування. Однак, основні фонди, що є матеріальною основою виробництва, не можуть функціонувати самостійно, у відриві від оборотних коштів, тому вони самі собою не можуть давати ні продукції, ні накопичень. Отже, безумовним кроком уперед слід вважати публікації в економічній літературі щодо введення до складу інвестицій витрати на формування оборотних фондів.

З формуванням у країні основ ринкових відносин змінюються й наукові парадигми, виникають і розвиваються суто ринкові підходи до осмислення категорії “інвестиції” та пов'язаних з нею понять.

Синтетичний характер названої категорії знайшов відображення і у визначенні інвестицій в Законі України “Про інвестиційну діяльність”. У ньому зафіксовано: “Інвестиціями є всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється

прибуток або досягається соціальний ефект”.

Це визначення враховує динамізм інвестицій та дає гранично широку класифікацію інвестицій та об'єктів інвестиційної діяльності.

На нашу думку, таке визначення інвестицій справді вигідно відрізняється від попередніх, але має ряд недоліків.

По-перше, серед об'єктів вкладення грошові засоби правильніше буде виділити окремо, тому що вони є основним інвестиційним ресурсом.

По-друге, визначення досягнення соціального ефекту як мети інвестиційної діяльності суперечить сутності інвестицій як економічної категорії. Будь-яка економічна діяльність підкоряється економічним законам, згідно яких отримання прибутку є основним принципом такої діяльності.

По-третє, об'єкти вкладення краще визначати як реальні та фінансові активи. Таке визначення є чіткішим і зрозумілішим і містить усі можливі об'єкти інвестиційних вкладень.

Отже, під інвестиціями слід розуміти всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку (доходу).

Необхідною умовою структурної перебудови та економічного зростання аграрного сектору є збільшення обсягу інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості галузі.

За рівнем економічного потенціалу аграрний сектор України входить до складу перших п'яти країн Європи, а по ефективності його використання знаходиться в другій сотні країн світу. Такий економічний стан АПК обумовлює інвестиційну непривабливість галузі.

Серед основних чинників інвестиційної непривабливості аграрного сектору є: відсутність системи агробізнесу, включаючи ринкову та фінансову інфраструктури; відсутність землі в товарообігу; “правила гри”, що постійно змінюються.

Слабкість централізованої підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі обумовлює посилення ролі регіонів в активізації інвестиційних процесів. Регіональний аспект повинен стати невід'ємною складовою державної інвестиційної політики для створення сприятливого інвестиційного клімату.

Формування сприятливого інвестиційного клімату потребує удосконалення процесу надходження і використання нових форм фінансових ресурсів, призначених для інвестування регіону. Такими формами залучення джерел інвестування можуть бути створені в регіоні інвестиційні структури з залученням заощаджень населення, фінансово-промислових груп, банків через цінні папери.

Основні напрями інвестиційної політики регіону, методи активізації інвестиційного процесу, антикризові заходи в цій сфері доцільно викладати в окремому узагальнюючому документі – регіональній довгостроковій інвестиційній програмі.

Важливими складовими елементами такої програми повинні стати прогноз інвестиційної привабливості та оцінка ефективності інвестицій в аграрному секторі.

Теорія і практика інвестиційних розрахунків налічує багато різноманітних методів та практичних прийомів оцінки ефективності інвестицій, які можна розподілити на два основні підходи: статичні, котрі не враховують різну ціну грошей в різні періоди часу; динамічні, котрі базуються на принципі дисконтування.

Проте, сучасний підхід до оцінки ефективності інвестицій і теоретичні погляди на цю проблему не враховують специфіку сільськогосподарської галузі. Існує ряд особливостей роботи підприємств АПК, які повинні враховуватися при оцінці ефективності інвестицій в сільське господарство:

- поточні витрати сільськогосподарського підприємства різняться по роках, тому спрощений спосіб розрахунку доходів підприємств АПК малоприменний;
- ефективність використання інвестицій в підприємствах АПК залежить від загальної ефективності його роботи. Тому доцільно давати оцінку ефективності роботи всього комплексу ресурсів підприємства, які змінюються в зв'язку з додатковими вкладеннями.

Такий підхід до оцінки ефективності інвестицій в аграрному секторі дозволяє прогнозувати обсяг інвестицій в той чи інший проект. Прогнози розробляються на макрорівні, на рівні регіонів та галузей.

Складність, багатоаспектність, наявність великої кількості зворотних зв'язків обумовлюють необхідність використання різноманітних методів прогнозування інвестиційних процесів.

На наш погляд, на початковому етапі прогнозування потреби інвестицій доцільно використовувати методи екстраполяції, особливо на регіональному рівні.

Прогнозні розрахунки здійснюються з метою формування можливих альтернатив вкладення капіталу, визначення оптимального обсягу і вибору форм фінансування інвестицій, складання оптимальної інвестиційної програми.

У другому розділі – “Джерела формування інвестицій – основа відтворення матеріально-технічної бази АПК” – досліджено сучасний стан та перспективи розвитку матеріально-технічної бази АПК; джерела формування інвестицій в аграрному секторі; проаналізовано застосування лізингу в підприємствах АПК як засобу відновлення матеріально-технічної бази.

Виробничо-технічний потенціал, який був нагромаджений впродовж багатьох років, його кількісна і вартісна характеристика все більше вступають у суперечність з існуючими і новими формами організації виробництва.

В останні роки спостерігається стабільна тенденція зниження рівня технічної забезпеченості підприємств аграрного сектору, темпи оновлення

машинно-тракторного парку скоротились у 15-25 разів. В 2000 році в Херсонській області не вистачало до потреби 9037 шт. тракторів, 616 шт. зернозбиральних комбайнів, 4204 шт. ґрунтообробних агрегатів (плугів, борон), 374 шт. сівалок.

Аграрна реформа в Україні зумовлює необхідність структурної перебудови основних фондів галузі, особливо її активної частини, мобільних засобів виробництва.

Нарощування втрачених потужностей машинно-тракторного парку можливе шляхом створення машинно-технологічних станцій (МТС). Вони спроможні забезпечити багатофункціональний технічний сервіс, надавати послуги сільгосп-виробникам різних форм власності. Станом на 1.01.2001 року на території Херсонської області в кожному адміністративному районі створені МТС, загальна кількість яких склала біля тридцяти. В основному вони комплектуються вітчизняною сільськогосподарською технікою на лізингових угодах.

Застосування лізингу дає можливість підприємствам АПК здійснювати розширення й модернізацію виробництва, не втрачаючи при цьому коштів для інвестицій у власний капітал, а сплачувати лише лізингові платежі. Проте, фінансовий стан більшості підприємств аграрного сектору не дозволяє сплачувати навіть лізингові платежі.

Так, ВАТ “Облагропостач” - основний лізингодавач вітчизняної сільськогосподарської техніки в Херсонській області за 1998-2000 роки надав техніки по лізингових угодах на суму 20598,7 тис. грн., всього сільгосп-підприємствами було отримано 466 одиниць техніки. Заборгованість по лізингу склала 7070,2 тис. грн., лише 220,3 тис. грн. було сплачено. Тому посиленої уваги потребує законодавче, нормативне та методичне забезпечення лізингових відносин особливо при визначенні розмірів лізингових платежів, способів їх розрахунків. Вадодою сучасних лізингових відносин є збільшення

ставки рефінансування понад 25%, оскільки це сприяє подорожчання лізингової операції.

Наукове обґрунтування прогнозування інвестиційної привабливості аграрного сектору тісно пов'язане з аналізом джерел формування інвестицій.

Амортизаційні відрахування є основним джерелом інвестиційного процесу та технічного відновлення основних засобів.

На початку 90-х років відбувається різке ослаблення ролі амортизації в економічних процесах. Основними чинниками такого ослаблення ролі амортизації були розрив між амортизацією та відтворювальною вартістю засобів виробництва в наслідок росту цін і неадекватної індексації основних засобів.

На сучасному етапі існують дві концепції амортизації – “економічна” та “податкова”. Зміст “економічної” концепції амортизації – поступове перенесення втраченої вартості основних засобів на новостворений продукт з наступним нагромадженням коштів для відтворення основних засобів. Зміст амортизації в “податковій” концепції – списання основного капіталу за податковими нормами, що, як правило, не відповідають моральному і фізичному зносу.

В ринкових умовах переваги віддаються “податковій” концепції. Аналіз змін амортизаційної політики протягом 1991-2000 років свідчить, що надмірна орієнтація амортизації тільки як елементу податку на прибуток призвела до втрати її основної функції – відтворення основних засобів як у вартісній так і в фізичній формі. В результаті зменшується питома вага амортизаційних відрахувань в структурі фінансування інвестицій аграрного сектора (табл. 1).

Таблиця 1

Структура джерел фінансування інвестицій аграрного сектора, %	
1999	2000
Амортизація основних засобів	61,26 54,06
Прибуток	25,23 27,33
Інші кошти	13,51 18,61

Головним недоліком діючої амортизаційної політики є її антиінвестиційна спрямованість через законодавчу регламентацію амортизації. І, як наслідок, виникла небезпечна тенденція до поглиблення нецільового характеру використання амортизаційного фонду. В 1999 році порівняно з 1998 роком амортизація що знаходилась в поточному обігу, зросла в аграрному секторі України на 52,2%.

Класифікація основних засобів за трьома групами надзвичайно спрощена і призводить до того, що в одній групі об'єднані основні засоби сільськогосподарського призначення, які мають досить велику варіацію строку служби.

Нами було проведене обстеження інвестиційного клімату в аграрному секторі Херсонської області і вплив на нього амортизаційної політики, що дозволяє пропонувати на державному рівні розробити стратегічні, законодавчі та нормативні документи, які регламентують побудову ефективної амортизаційної системи, направлену на активізацію інвестиційної діяльності, яка б містила такі вихідні положення:

- держава має регламентувати принципи побудови амортизаційної системи Законом України “Про амортизацію”, в якому б амортизація трактувалась як економічний процес відтворення основного капіталу;
- законодавчо затверджений порядок амортизації має позбутися недоліків діючої методології, для цього він повинен передбачати: прийняття за базу нарахування амортизації первісної (а не залишкової) вартості основного капіталу; класифікацію

основного капіталу на функціональній основі з урахуванням його галузевої специфіки; заборону на вилучення коштів амортизаційного фонду в будь-якій формі; надання суб'єктам господарювання права самостійного вибору методу нарахування амортизації.

У третьому розділі – “Стан та шляхи підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору Херсонської області” – досліджено інвестиції в системі аналізу сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах господарювання; необхідність створення обслуговуючих кооперативів типу міні-МТС в період реформування КСП; обґрунтовані основні напрямки поліпшення інвестиційного клімату аграрного сектору Херсонської області; визначена група основних факторів, які впливають на обсяг інвестицій в аграрний сектор адміністративних районів Херсонської області.

Динаміка обсягу інвестицій в основний капітал АПК Херсонської області, починаючи з 1990 року, має від'ємну динаміку (табл. 2).

Таблиця 2

Роки	Інвестиції в основний капітал АПК Херсонської області, млн. грн.				
	Інвестиції в основний капітал		У тому числі за формами власності		
	Приватна	Колективна	з неї в с.-г. підприємства	Державна	
1990	488	-	235	233	253
1997	51	1,3	18,7	18,7	31,1
1998	41,5	0,6	24,5	23,0	16,4
1999	36,6	2,8	28,0	25,7	5,8

Перехід до ринкової економіки змінив систему розподілення інвестиційних ресурсів ринковим механізмом переливу капіталу та співвідношення бюджетних і власних джерел інвестицій, підвищивши значення останніх. Державні інвестиції в АПК в 2000 році зменшилися в 2,7 рази, порівняно з 1992 роком. Прорахунки в стратегії і тактиці державної інвестиційної політики разом з загальноекономічною кризою і занадто жорсткою фіскальною політикою призвели до того, що більшість сільськогосподарських товаровиробників були позбавлені власних джерел формування інвестиційних ресурсів. В 2000 році лише 54 підприємства АПК Херсонської області з 358 були прибутковими, сума збитку склала 235,4 млн. грн. За останні роки в аграрному секторі України значення кредиту як економічного важеля стало знижуватися. У структурі кредитів банків України на сільське господарство припадає лише 4%. Основним чинником такого стану є прорахунки в кредитній політиці держави. Український уряд не тільки не забезпечив доступність кредитних ресурсів для сільгоспвиробника, але й проголосив єдиний для всіх виробників підхід, не встановив економіко-правового порядку в фінансовій сфері, що призвело до формування спекулятивної моделі поведінки на фінансовому ринку. В умовах обмеженості внутрішніх інвестиційних ресурсів аграрний сектор потребує залучення іноземних інвестицій.

Найвигідніший спосіб інвестування іноземних інвестицій – прямі інвестиції, оскільки в цьому випадку держава не здійснює платежі по обслуговуванню боргу. Прямі іноземні інвестиції в аграрний сектор Херсонської області складала в 2000 році 2,9 млн. дол., їх питома вага в обсязі іноземних прямих інвестицій в економіку області зросла на 2,5 % в порівнянні з 1999 роком і досягла 11,5 %. Таке зростання прямих інвестицій в аграрний сектор за останній рік пояснюється здійсненням процесу реальної приватизації. Іноземний інвестор надає переваги приватизованому сектору економіки.

На регіональному рівні необхідно розробити комплексну програму стимулювання

іноземного інвестора через механізм участі в процесі приватизації. Важливими елементами програми посилення інвестиційної спрямованості приватизаційних процесів в аграрному секторі Херсонської області повинні стати: розвиток і підтримка системи інвестиційних конкурсів; розробка цілісної системи постприватизаційної підтримки аграрних підприємств ринкового типу; введення пільг для іноземних інвесторів.

В процесі реформування КСП у нові форми господарювання, як правило, на їх базі створюються декілька юридичних осіб. Одна з проблем, що виникає у таких випадках, пов'язана з розподілом чи спільним використанням окремих засобів виробництва та об'єктів виробничої інфраструктури.

Найбільш доцільним шляхом подолання цієї проблеми є об'єднання майнових об'єктів і створення на цій базі обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, які б забезпечили доступ до користування засобами виробництва відповідно до потреб кожного його члена.

Для покращення матеріально-технічної бази новостворених агроформувань ринкового типу в Херсонській області на 1.01.2001 р. було створено 11 сервісно-технологічних кооперативів – міні-МТС. Міні-МТС дозволяють ефективніше використовувати надану їм (на основі майнових паїв) техніку і зміцнити матеріальну базу технікою, орендованою або додатково закупленою шляхом кооперації коштів чи придбаною на лізингових засадах.

В основу ціноутворення в кооперативній міні-МТС повинна бути покладена собівартість здійснених послуг для своїх членів. Оскільки повна собівартість послуг підраховується в кінці фінансового року, то спочатку міні-МТС встановлює попередні ціни на засоби виробництва чи послуг. В кінці року більша частина фінансового результату розподіляється серед членів кооперативного міні-МТС у вигляді кооперативних витрат, які враховуються як надбавки або знижки до попередніх цін на поставлені засоби виробництва і надані послуги.

Для поліпшення матеріально-технічної бази міні-МТС потребує постійного збільшення інвестицій. Додаткові вкладення капіталу у власний кооператив не дають будь-яких пільг або переваг членам кооперативу. Таке положення створює суттєві проблеми залучення капіталу.

Кооперативи повинні максимально використовувати в якості інвестицій кошти, які надходять від господарської діяльності у вигляді нерозподіленої частини доходів або відрахувань з кожної одиниці товару.

При аналізі фінансового забезпечення інвестиційного процесу в аграрному секторі Херсонської області важливо дослідити вплив економічних факторів на обсяг інвестицій. Для цього була побудована багатофакторна кореляційно - регресійна модель, яка дозволила виявити щільність взаємозв'язку між величиною факторних показників (x) і значенням результативного показника (y).

Для багатофакторної лінійної регресійної моделі було підібрано сім факторів (x):

- x₁ – питома вага інвестицій в основні засоби сільськогосподарського призначення, %;
- x₂ – валова продукція в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.;
- x₃ – вартість 1 га сільськогосподарських угідь, грн.;
- x₄ – чистий прибуток в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.;
- x₅ – виручка від реалізації сільськогосподарської продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.;
- x₆ – витрати на виробництво сільськогосподарської продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.;

x_7 – коефіцієнт відношення амортизаційних відрахувань до вартості основних засобів сільськогосподарського призначення.

На основі використання програмного модуля персонального комп'ютера була побудована модель, яка має такий вигляд:

$$y = 629,217 + 11,334 x_1 + 115,294 x_2 + 0,146 x_3 + 37418 x_4 + 123,230 x_5 - 31926 x_6 + 112757,499 x_7$$

Проведений аналіз матриці парних коефіцієнтів кореляції засвідчив, що найбільший взаємозв'язок між обсягом інвестицій в аграрний сектор по районах Херсонської області (y) і такими показниками, як питома вага інвестицій в основні засоби сільськогосподарського призначення, % (x_1), чистий прибуток (збиток) в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн. (x_4) та коефіцієнт відношення амортизаційних відрахувань до вартості основних засобів сільськогосподарського призначення (x_7).

Вартість 1 га сільськогосподарських угідь (x_3) в сучасних умовах, на жаль, не має суттєвого впливу на обсяг інвестицій в аграрний сектор. Відсутність ринку землі, попиту і пропозицій є основною проблемою в формуванні реальної ціни землі яка б могла виступати заставою для довгострокових інвестицій.

Фактори (x_1 ; x_4 ; x_7) найбільш впливають на обсяг інвестицій в аграрний сектор районів Херсонської області, тому нами був проведений прогноз і виявлена тенденція зміни цих факторів за допомогою метода експоненційного згладжування.

Побудована багатофакторна модель була перевірена на достовірність. Таким чином, регресійну модель можна використати для розрахунку обсягу інвестицій в аграрний сектор Херсонської області щорічний обсяг інвестицій на період (2001-2003 рр.) повинен скласти 36,3 млн. грн. (рис.1)

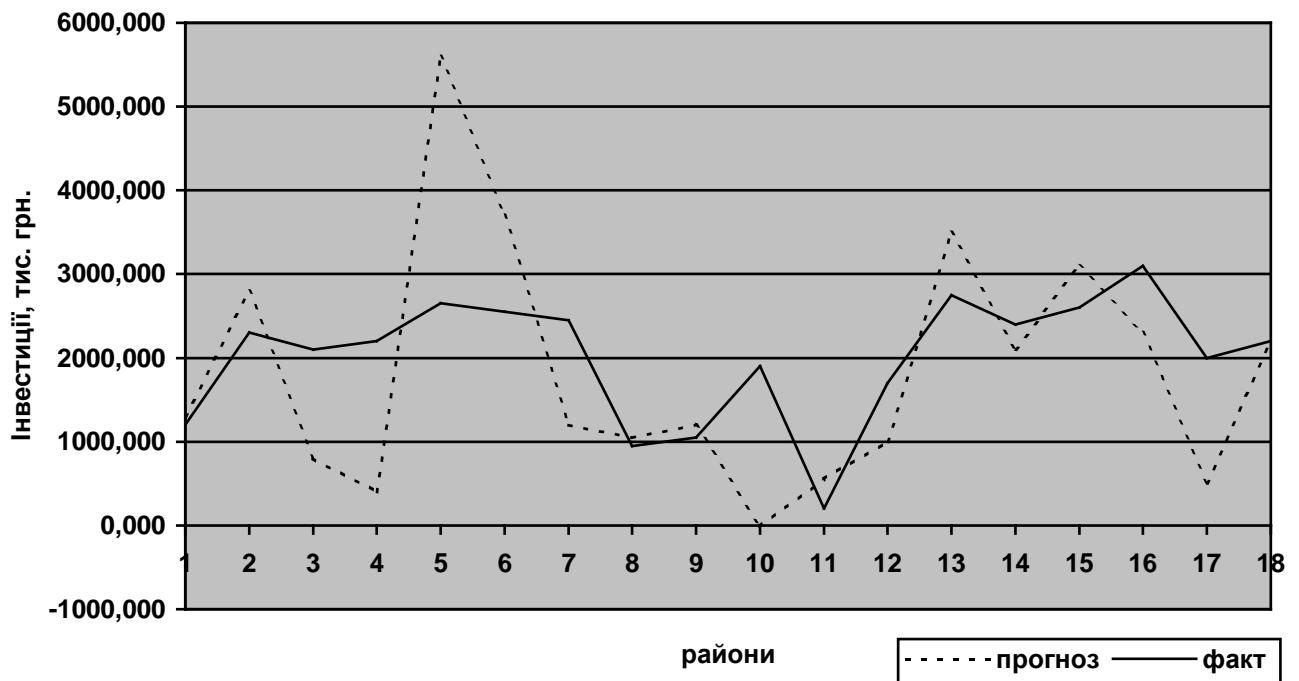

Рис. 1. Прогноз інвестицій в аграрний сектор по районах Херсонської області

В результаті проведеного аналізу прогнозу обсягів інвестицій (y) і факторів (x_1 ; x_4 ;

x7) необхідно відмітити синхронність в зміні обсягу інвестицій (y) і факторів (x₁; x₇). Коливання чистого прибутку (збитку) на 100 га сільськогосподарських угідь (x₄) по відношенню до (y) проходить в протифазі.

На основі проведеного аналізу x₁; x₄; x₇, що найбільш впливають на диференціацію обсягу інвестицій в аграрний сектор, нами був здійснений багатомірний порівняльний аналіз привабливості інвестиційного клімату районів Херсонської області. Методика багатомірного порівняльного аналізу дозволяє дати комплексну оцінку такого складного явища, як інвестиційна діяльність, розрахувати рейтинг привабливості районів для інвестицій в аграрний сектор R (табл.3).

Таблиця 3

Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектора районів Херсонської області

№	Райони	x_1^2	$-x_4^2$	x_7^2	R_i	місце
1	Бериславський	0,354	-0,629	0,885	1,068	5
2	Білозерський	0,575	-0,151	0,419	0,918	9
3	Великопететиський	0,102	-0,129	0,176	0,386	16
4	Великоолександрівський	0,684	-0,040	0,311	0,977	8
5	Верхньорогачицький		0,504	-0,272	1	0,697 12
6	Високопільський	0,354	-0,182	0,832	1,002	7
7	Геничеський	1	-0,154	0,457	1,141	2
8	Голопристанський	0,114	-0,367	0,125	-0,128	17
9	Горностаївський	0,101	-0,206	0,457	0,593	14
10	Іванівський	0,324	-0,131	0,540	0,856	10
11	Каланчацький	0,022	-0,393	0,104	-0,267	18
12	Каховський	0,537	-1	1	0,733	11
13	Нижньосірогоський	0,731	-0,077	0,778	1,432	1
14	Нововоронцовський	0,110	-0,030	0,457	0,537	15
15	Новотроїцький	0,723	-0,168	0,522	1,078	3
16	Скадовський	0,783	-0,166	0,457	1,074	4
17	Цюрупинський	0,411	-0,377	0,630	0,664	13
18	Чаплинський	0,916	-0,277	0,498	1,067	6

$$R_i = \sqrt{K_1 X_{1j}^2 + K_2 X_{2j}^2 + \dots + K_n X_{nj}^2}$$

Найбільш інвестиційно привабливими районами в аграрному секторі Херсонської області є Нижньосірогоський, Геничеський, Новотроїцький і Скадовський. Причому прогнозні значення обсягу інвестицій в сільськогосподарське виробництво незначно різняться з фактичними значеннями, а по Скадовському району в перспективі повинні збільшитися до 3094,9 тис. грн. Найменш привабливими для інвестицій в сільськогосподарське виробництво є Каланчацький, Голопристанський, Великопететиський. В цих районах на протязі останніх трьох років постійно знижується обсяг інвестицій.

Поліпшення інвестиційного клімату можливо лише при надходженні додаткових фінансових ресурсів до товаровиробника. На наш погляд, для цього потрібно: сприяти процесу реальної приватизації; створення реального ринку землі, щоб земля могла виступати заставою для довгострокових інвестицій; встановити чіткі, стабільні умови, однакові для всіх учасників ринку.

ВИСНОВКИ

1. В умовах прискорення ринкового реформування аграрного сектора економіки України відчувається гостра потреба у додаткових вкладеннях капіталу. Активізація інвестиційних процесів визначає необхідність обґрунтування чинників інвестиційної привабливості галузі, удосконалення методів прогнозування обсягу інвестицій та створення системи оцінок інвестиційної діяльності в регіонах і підвищення їх ролі в реалізації інвестиційних рішень.

2. Розвиток ринкових відносин надає категорії “інвестиції” нові змістовні ознаки, які дозволяють нам доповнити визначення цієї економічної категорії: грошові засоби більш правильно буде виділити окремо, тому, що вони є основним інвестиційним ресурсом; об’єкти вкладення визначати як реальні та фінансові активи; досягнення соціального ефекту як мети інвестиційної діяльності суперечить сутності “інвестиції” як економічної категорії. Тому, інвестиції – це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку.

3. При оцінці ефективності інвестиції в агропромисловому виробництві необхідно враховувати такі особливості: поточні витрати в аграрних підприємствах різняться за роками, тому спрощений спосіб розрахунку доходів від інвестицій малоприматний; ефективність інвестицій в аграрних підприємствах залежить від загальної ефективності використання всього комплексу ресурсів, які змінюються у зв'язку з додатковими вкладеннями.

4. Виробничо-технічний потенціал, який був нагромаджений впродовж багатьох років, його кількісна та якісна характеристика не в повній мірі відповідає новим формам організації виробництва.

Для поліпшення ситуації необхідне залучення фінансових ресурсів, як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів до сільськогосподарського машинобудівного комплексу з метою створення власної системи машин, яка б дозволила зменшити залежність від імпортної техніки.

5. В Україні не створена амортизаційна політика, яка дала б змогу стимулювати використання одного з найбільших інвестиційних ресурсів – амортизаційних відрахувань. Необхідно створити таку систему амортизації, яка б у рамках загальнодержавного регламенту дала змогу кожному аграрному підприємству обрати найсприятливіший режим відновлення основного капіталу.

6. В період реформування економічних відносин в аграрному секторі посилюється значення однієї з форм довгострокового інвестування – лізингу, як найефективнішого методу матеріально-технічного забезпечення сільгоспвиробництва. Основний лізингодавець вітчизняної сільгосптехніки “Облагропостач” за період 1998-2000 рр. надав аграрним підприємствам Херсонської області техніки на суму 20,6 млн. грн., що склало 25,7% від загальної вартості надходжень.

7. На регіональному рівні необхідно розробити комплексну програму стимулювання прямих іноземних інвестицій через механізм участі в процесі приватизації. Прямі інвестиції – найвигідніший спосіб іноземного інвестування, оскільки держава не здійснює платежі по обслуговуванню боргу.

8. Обґрунтовано, що кращою організаційною формою концентрації інвестицій в матеріально-технічному забезпеченні агроформувань ринкового типу є створення обслуговуючих сервісно-технологічних сільськогосподарських кооперативів – міні МТС.

9. При прогнозуванні обсягу інвестицій на регіональному рівні доцільно використовувати методи екстраполяції, а саме метод підбору функцій та експоненційного згладжування.

10. На надходження обсягу інвестицій в аграрний сектор районів Херсонської області в більшій мірі, відповідно з побудованою кореляційно-регресійною моделлю, впливають наступні фактори: питома вага інвестицій в основні засоби сільськогосподарського

призначення; чистий прибуток (збиток) в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь; коефіцієнт відношення амортизаційних відрахувань до вартості основних засобів сільськогосподарського призначення.

11. Відсутність землі в товарообороті не дозволяє сформувавши реальну ринкову ціну землі, відповідно попиту і пропозиції, тим самим знижується значення впливу фактора вартості землі на активізацію інвестиційних процесів в аграрному секторі. Ринкова ціна землі повинна стати основою для довгострокових інвестиційних проєктів.

12. Прогнозний обсяг інвестицій в аграрний сектор Херсонської області становить 36,3 млн. грн. Найбільш інвестиційно привабливими районами в аграрному секторі Херсонської області (за розрахунковими даними) є Нижньосірогозький, Генічеський, Новотроїцький і Скадовський райони.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хлудова Л.А. Анализ финансовых результатов в условиях инфляции // Экономика и управление. – 1997. - № 4. – С. 14-16.
2. Хлудова Л.А. Моделирование доходов и расходов предприятия с учетом инфляции // Экономика и управление. – 1998. - № 4. – С. 27-28.
3. Хлудова Л.А. Индикатор финансово-экономической устойчивости предприятия // Экономика и управление. – 1999. - № 4. – С. 25-26.
4. Хлудова Л.А. Рейтинговая оценка платежеспособности сельскохозяйственных предприятий // Экономика и управление. – 1999. - № 5. – С. 11-13.
5. Хлудова Л.О. Значення амортизаційної політики у відтворенні основних засобів підприємств АПК // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. ХДАУ. – 2000. - №14. – С. 132-137.
6. Абсава Л.О. Інвестиційний клімат в аграрному секторі Херсонської області, стан та напрями поліпшення // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. ХДАУ. – 2001. - № 16. – С. 156-160.
7. Шаповалова В.М., Абсава Л.О. Особливості проведення аналізу при прийнятті інвестиційних рішень в аграрному секторі // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. ДНУ. – 2001.- № 86. – С. 84-87.

АНОТАЦІЇ

Абсава Л.О. Прогнозування інвестиційної привабливості аграрного сектору (теоретичні і практичні аспекти). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02. – економіка сільського господарства і АПК. -

Дніпропетровський державний аграрний університет, Дніпропетровськ, 2002.

Дисертація присвячена питанням прогнозування інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки. Викладено сутність інвестиції, їх місце і роль у процесі відтворення матеріально-технічної бази АПК. Досліджено джерела формування інвестицій, динаміку та основні чинники скорочення обсягу інвестицій в аграрний сектор. Проаналізовано інвестиційний клімат в аграрному секторі Херсонської області та основні шляхи його поліпшення. На основі побудованої моделі встановлена залежність між обсягом інвестицій та основними макроекономічними показниками. Розраховано прогноз обсягу інвестицій в аграрний сектор по районах області. Ключеві слова: інвестиції, відтворення, інвестиційна привабливість, прогноз, аналіз, багатofакторна модель, рейтинг.

Абсава Л.А. Прогнозирование инвестиционной привлекательности аграрного

сектора (теоретические и практические аспекты). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 – экономика сельского хозяйства и АПК. – Днепропетровский государственный аграрный университет. Днепропетровск, 2002.

Диссертация посвящена вопросам прогнозирования инвестиционной привлекательности аграрного сектора экономики.

В теоретической части работы дополнено определение экономической категории “инвестиции”, поскольку развитие рыночных отношений придает этой категории новые смысловые признаки. Инвестиции – это все виды денежных, имущественных и интеллектуальных ценностей, которые вкладываются в реальные и финансовые активы с целью получения прибыли (дохода).

Особое внимание уделяется определению инвестиционной привлекательности страны, отрасли, региона. Рассматриваются различные методы и приемы оценки эффективности инвестиционных проектов на основании которых были определены особенности, которые необходимо учитывать при оценке эффективности инвестиций в аграрном секторе.

Проанализировано состояние и перспективы развития материально-технической базы АПК. Производственно-технический потенциал, который был накоплен на протяжении многих лет, его количественная и качественная характеристика не в полной мере отвечает новым формам организации производства.

Исследованы динамика и причины сокращения объемов инвестиций в аграрный сектор. Определено значение амортизационных отчислений в формировании источников инвестиций. В Украине не создана амортизационная политика, которая дала бы возможность стимулировать использование самого значимого инвестиционного ресурса – амортизационные отчисления. Необходимо создать такую систему амортизации, которая бы в рамках общегосударственного регламента дала возможность аграрному предприятию выбирать наиболее приемлемый режим воспроизводства основного капитала.

Рассмотрены средства улучшения материально-технической базы аграрного сектора в современных условиях. Обосновано, что лучшей организационной формой концентрации инвестиций в материально-техническом обеспечении агроформирований рыночного типа являются обслуживающие сервисно-технологические сельскохозяйственные кооперативы – мини-МТС.

В период реформирования экономических отношений возрастает значение одной из форм долгосрочного финансирования – лизинга. В диссертационной работе определены новые возможности использования лизинга в аграрном секторе.

Иностранный инвестор заинтересован вкладывать свой капитал в аграрный сектор, поэтому на региональном уровне необходимо разработать комплексную программу стимулирования иностранного инвестора через механизм участия в процессе приватизации.

Особое внимание уделено исследованию экономических факторов, которые влияют на объем инвестиций в аграрный сектор Херсонской области. С этой целью была построена многофакторная корреляционно-регрессионная модель. Наибольшее влияние оказывают следующие факторы: удельный вес инвестиций в основные средства сельскохозяйственного назначения; чистая прибыль (убыток) в расчете на 100 га сельскохозяйственных угодий; коэффициент отношения амортизационных отчислений к стоимости основных средств сельскохозяйственного назначения. Отсутствие земли в товарообороте не позволяет сформировать реальную цену земли, которая бы соответствовала спросу и предложению, и тем самым снижает значения

влияния фактора стоимости земли на активизацию инвестиционных процессов в аграрном секторе. Рыночная цена земли должна стать основой для долгосрочных инвестиционных проектов.

Проанализированы методы прогнозирования объема инвестиций при выборе альтернативных вложений капитала. При прогнозировании объема инвестиций на региональном уровне целесообразно использовать методы экстраполяции.

Применение этих методов позволило нам спрогнозировать поступление инвестиций в аграрный сектор Херсонской области.

В диссертационной работе определен рейтинг инвестиционной привлекательности аграрного сектора районов.

Все эти методические разработки могут быть использованы при обосновании и составлении долгосрочной инвестиционной программы развития аграрного сектора области.

Ключевые слова: инвестиции, воспроизводство, инвестиционная привлекательность, прогноз, анализ, многофакторная модель, рейтинг.

L.O. Absava. Forecasting the agrarian sector's investment attractiveness (theoretical and applied aspects). – Manuscript.

Thesis for a Candidate's degree (Economics) in the major 08.07.02 – Farm and agribusiness economics. – Dnipropetrovsk State Agrarian University, Dnipropetrovsk, 2002.

The thesis deals with the issues of substantiating the forecast of investment attractiveness of the economy's agrarian sector. The essence, place and role of investments in restoration of the material and technical base of agribusiness have been considered. Sources of investment formation, dynamics and main factors of disinvestments in the agrarian sector were studied. The investment climate in the agrarian sector of the Kherson region and principal ways of its improvement were analyzed. On the basis of the model worked out a relationship between the investment volume and main macroeconomic indices was established. The investment volume forecast in agribusiness within the region's districts was made.

Key words: investments, restoration, investment attractiveness, forecast, multi-factor model, rating.